

ÆRE ELLER IKKE VÆRE

- Jeg kjøpte historien om at det var en helt eksepsjonell tid, sier Björgolfur Thor Björgolfsson. Han ble Islands rikeste mann. Så kollapset alt. Nå vil Björgolfsson gjenreise familiens ære.

TEKST FRODE FRØYLAND
København/Oslo

«Døyr fe, døyr frendar, døyr sjölv det same. Men ordet om deg aldri døyr vinn du eit gjetord gjevt.»

Håvamål

ISLANDS RIKESTE FINANSMANN kaster dressjakken, og det blir åpenbart at han også er den sterkeste. For 44 år gamle Björgolfur Thor Björgolfsson er det like lett å løfte 200 kilo i benkpress som det var å få lån i banken han engang eide.

- Jeg kan ikke endre det som har hendt, sier Björgolfsson.

- På Island gikk jeg bort fra min regel om å være en liten fisk i en stor dam. Jeg ble en stor fisk i en liten dam.

Björgolfur Thor Björgolfsson er den aller største finansfisken i den lille fiskerinasjonens fargerike historie. Da islendingene bestemte seg for å fyre opp under sin lille økonomi, kokte det rundt Björgolfsson. Magasinet Forbes plasserte Islands første dollarmilliardær i en varm kilde og tok bilde. Avisen Financial Times kåret ham til verdens mest sexy milliardær. I 2008 fantes ikke en eneste person under 50 år i hele Storbritannia som var like rik. Så kom den mørke mandagen i oktober 2008. Bankene kollapset, og Island ble et eneste stort vulkankrater. Landets rikeste mann stirret plutselig ut fra urinalet på nattklubben Sodoma i Reykjavik. Nødne nattklubbgjester pisset på bildet av mennene de mente hadde kjørt landet i grøften.

Tre år senere, i september 2011, ser Björgolfsson ned i et vinglass på en restaurant i København. Björgolfssons selskaper har en gjeld på drøyt 50 milliarder norske kroner.

- Hva er det du angrer mest på? →

► **HVOR ER KONKURSENE?** - Av alle finansmennene på Island, hvorfor er det bare tre forretningsmenn som har måttet erklære seg personlig konkurs etter krasjet, spør Björgolfsson i København.

▲ **FALLET.** Det er mai 1986 og Björgolfur Gudmundsson blir etterforsket for blant annet regnskapsjuks. Shippingselskapet han ledet, Hafskip, gikk konkurs og dro med seg en bank i dragsuget. Gudmundsson får ett års betinget fengsel.

▼ **COMEBACK.** Året er 2002, og en trio er kommet fra Russland fullastet med kontanter. De tre har solgt et bryggeri og bruker pengene til å kjøpe den største eierposten i landets eldste bank, Landsbanki. Fra venstre Magnus Thorsteinsson, Björgolfur Thor Björgolfsson og hans far Björgolfur Gudmundsson.

STILLE FOR STORMEN. I april 2008 står styreformann i investeringsbanken Straumur-Burdaras, Björgolfur Thor Björgolfsson, og administrerende direktør William Fall, på podiet. Et knapt år senere ble investeringsbanken nasjonalisert.

MAKT OG PENGER ER BARE MIDLENE FOR Å OPPNÅ RESPEKT

BJÖRGOLFUR THOR BJÖRGOLFSSON

→ - Jeg led av hybris, tempoet var for høyt og jeg kjøpte historien om at det var en helt eksepsjonell tid, sier han.
- Hver eneste gang man tror at man er med på noe helt eksepsjonelt, tar man feil.

FESTBREMSER. Björgolfsson har tatt turen fra sitt townhouse i Londons Notting Hill til København. Reykjavik er liksom ikke det hyggeligste stedet å oppholde seg for landets jetsett.

- Jeg tror ikke at jeg blir møtt med utstrakte hender på Island, sier Björgolfsson.
- Hvordan vil du beskrive stemningen på Island nå?
- Groundhog Day, svarer Björgolfsson.

I filmen «Groundhog Day» våkner skuespiller Bill Murray opp til den samme grå, kalde vinterdagen hver eneste morgen. Han kommer seg ikke videre.

- Folk sier at jeg har skylden. Det er kriminelt det dere har gjort, sier de. Hva er det som er kriminelt, og hvorfor har jeg skylden? Fordi dere er alle dårlige mennesker, sier de. Hvem alle, spør jeg? Alle dere gutta. Hvem, bankieierne eller banksjefene? Begge! Det er den rådende psykologien på Island. Vi er midt inne i et voldsomt globalt finanskrisj. Hva med resten av verden? Det bryr vi oss ikke om. Vi vil bare finne ut hvem det var som ødela festen på Island. Hvem ødela festen? Hvem drakk opp spriten, hvem ramponerte stolene og ødela musikkanlegget?
Den mediesky finansmannen er i København i for-

bindelse med lanseringen av en film om sin oldefar og Björgolfsson selv. Men etter å ha stilt opp til en sjelden paneldebatt om den islandske økonomien, har han fått nok av offentligheten for denne gang. Han dropper filmvisningen. Björgolfsson har et slekstre som streker seg tilbake til Eigil Skallagrímsson går bort til noen

► KRISEN PÅ ISLAND

► **DE FALLERTE** storbankene Landsbanki, Glitnir og Kaupthing hadde drøyt 60 milliarder dollar i gjeld, 12 ganger Islands bnp, da de kollapset i oktober 2008.

► **EN SÆRSKILT** påtalemyndighet etterforsker eventuelle kriminelle forhold i de tre bankene.
► **I JANUAR** i år ble tidligere Landsbanki-sjef Sigurjon Arnason satt bak lås og slå en drøy uke i forbindelse med granskningen av Landsbanki.
► **LANDSBANKIS**

nettbank, Icesave, skapte strid mellom Storbritannia og Island.
► **KONKURSBØET** etter Landsbanki opplyser nå at boet er så stort at det kan komme til å dekke alle de prioriterte kravene, Icesave-kravene inkludert.
► **ØKONOMIEN** viser store tegn til forbedring på Island. I august kunne landet forlate IMF's redningsprogram. Lånene til IMF vil tilbakebetales allerede i løpet av de neste tre årene.

venner for å ta seg et glass vin. Björgolfur Thor Björgolfsson kjenner sin historie og vet én ting. I islendingsagaene er det ofte slik at han som blir litt mektigere enn de andre, han kommer det til å gå dårlig med.

FARENS FALL. Klokken åtte en vårveld i 1986 slo 19 år gamle Björgolfur Björgolfsson på fjernsynsapparatet hjemme i Reykjavik. Faren, Björgolfur Gudmundsson, ble arrestert og hengt ut foran islandske tv-seere. Gudmundsson var sjef i Islands nest største shippingselskap, Hafskip. Hafskip hadde pådratt seg for stor gjeld og gikk under. Fiskeribanken ble med i dragsuget.

- Gudmundsson hadde ikke penger, ikke nevneverdig shippingferfaring, bare ideer. Han ville erobre verden uten erfaring fra bransjen, sier Vilhjálmur Bjarnason, førsteamanuensis i finans ved Universitetet på Island.

- Det går som regel galt når man lider av stormannsgalskap, legger han til.
Konkursen ble en nasjonal skandale. Gudmundssons partifelle, landets finansminister, var Hafskip-aksjonær og tidligere styreformann. Meningsmotstanderne været blod. Etter en seks år lang etterforskning ble Gudmundsson dømt til ett års betinget fengsel for regnskapsøvertredelser. Selv mente han seg utsatt for en politisk svertteknampje.
Farens fall ga Björgolfsson en misjon i livet. Han lærte at livet ikke alltid er rettferdig. Familiens ære skulle gjenopprettes. Sønnen var som sin far ikke redd for å tenke stort.

PÅ TOPP. Året er 2006. Björgolfur Thor Björgolfsson fotografertes på balkongen i kontorlokalene til investeringsselskapet sitt Novator i London. Avisen Financial Times kaller ham den mest sexy milliardæren.

- Respekt er det jeg tenker mest på, sa han til magasinet Forbes noen år senere.
- Makt og penger er bare midlene for å oppnå respekt.

ÆRE OG ØL. Det var vill vest i den russiske bryggeribransjen, og ingen steder gikk det hardere for seg enn i mafiahovedstaden St. Petersburg. En bryggeritopp ble skutt og drept mens han sto ved kjøkkenbenken i sitt hjem. En annen ble gjennomhullet idet han gikk ut av sin sorte Mercedes. Det var her Björgolfsson bestemte seg for å begynne det møysommelige arbeidet med å gjenreise familiens ære på begynnelsen av 1990-tallet. Etter å ha studert økonomi ved New York University flyttet han sammen med sin far og en forretningspartner en nedlagt flaskefabrikk fra Reykjavik til St. Petersburg. Familien skulle tjene seg rik ved å tilby russerne godt mineralvann. Men Russland var et land lagt på sprit. Det fikk så være at Gudmundsson var en tørrlagt alkoholiker, veien til suksess gikk gjennom alkoholen. Far og sønn forhåndsmikset drinker og solgte dem på boks til stor fortjeneste. I 1998 fikk de meg seg amerikanske investorer og inviterte 10.000 til lanseringen av et nytt ølmerke i sentrum av St. Petersburg. Björgolfssons øl, Botchkarov, holdt seg lengre enn de russiske ølsortene. Salget tok av. Björgolfsson reiste til Bulgaria i jakten på nye forretninger.

RUSSISK JACKPOT. Krigen herjet i Kosovo, og vestlige investorer vegret seg for å rykke inn syd i Europa. Ikke

Björgolfsson. Hans forretningsfilosofi var å være førstemann inn i ustabile østeuropeiske regimer. Han investerte i bulgarsk farmasi og tsjekkisk tele. Han unte seg et townhouse i Londons Notting Hill. Så, i 2002, kom tilbudet han ikke kunne avslå. Bryggerigiganten Heineken ville kjøpe hans russiske bryggeri. Prislapp? 330 millioner dollar, rundt 2,6 milliarder kroner.

På Island begynte ryktene å gå. Hvem var det han hadde samarbeidet med i Russland? Björgolfsson blåste av rykteflommen. Mafiabandene hadde latt ham være i fred ettersom han var honorær konsul i St. Petersburg, påpekte han.

- Hvis vi hadde kontakt med tvilsomme folk, ville ikke Heineken ha kjøpt selskapet, sa faren Björgolfur Gudmundsson til The Observer.

- I motsetning til andre bryggerier i St. Petersburg, var ikke vi finansiert av russiske penger, sa Björgolfsson til avisen Berlingske Tidende.

Visst var det korrupsjon i Russland under privatiseringen på 1990-tallet, forklarte den nyrike ølmillionæren i et intervju med Morgunbladid.

- Men vi deltok aldri i privatiseringen i Russland, sa han. Etter bryggerisalg reiste Björgolfsson til Reykjavik. De islandske bankene skulle privatiseres.

BANKKUPPET. Islands statsminister David Oddsson liberaliserte, deregulerte og privatiserte i et tempo som ville gitt Margaret Thatcher hetetokter. I 2002 var det bankenes tur.

Fra St. Petersburg kom en ung mann med en stor koffert.

- Vi hadde bølgevis med kontanter etter Heineken-salg da vi gikk til myndighetene i forbindelse med privatiseringen av Landsbanki, sier Björgolfsson.

Landsbanki var landets eldste bank. Björgolfsson la inn et bud sammen med sin far og en annen forretningspartner. Det var ikke det høyeste budet, men den største eierposten på rundt 45 prosent fikk de likevel. David Oddson fra Selvstendighetspartiet «mente at det var nødvendig at Landsbanki ble kjøpt av menn som Selvstendighetspartiet i det minste var på talefot med», står det i boken «Islandske statsministre». Björgolfssons far hadde en fortid som Oddssons partifelle. Etter oppkjøpet begynte Björgolfsson selv å få kalde føtter. Han likte ikke at andre eiergrupper fikk kjøpe seg banker selv om de ikke hadde annen kapital enn den de fikk låne. Privatiseringsprosessen ble mer og mer infisert av partipolitikk, mente han.

- Jeg skulle gått bort fra hele prosessen. Men jeg lyttet ikke til min indre stemme. Det var den største feilen jeg har gjort i mitt liv, sier han nå.

Det var ikke lett å hoppe av. Etter ti år i Russland hadde han tatt turen hjem. Familiens ære skulle gjenopprettes.

- Jeg var en ung, stolt og naiv fyr. Fra 2002 til 2008 hadde jeg min porsjon hybrid, sier han.
- Hvis jeg trakk meg ville jeg blitt kalt feig, det ville bli sett som en svakhet. Folk ville tro at jeg ikke hadde nok kapital.

FOTO: MORGUNBLAÐIÐ / KRISTINN INGCARSSON

FOTO: MORGUNBLAÐIÐ / KRISTINN INGCARSSON

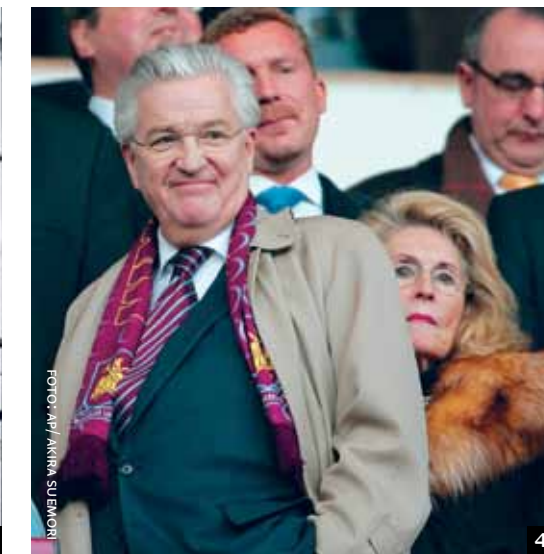

FOTO: JEFFREY M. SUZMAN

FOTO: BRADITHON JOSEFSSON

FOTO: MICHAEL BUCKNER/GETTY IMAGES

1 I BEDRE DAGER. Björgolfur Gudmundsson (til venstre) lånte milliarder i banken han var storaksjonær og styreformann i. Han kjøpte seg blant annet en fotballklubb i England. Landsbankis administrerende direktør Sigurjon Arnason (til høyre) elsket doble lunsjer og var klar over hvem som eide banken. - Å motsette seg eiernes ønsker ville være ensbetydende med å slutte i jobben, sa Arnason senere. **2 EGET PRIVATFLY.** Björgolfur Thor Björgolfssons privatfly har logoen til investeringsselskapet Novator lakkert på halevingen.

3 MAYFAIR MAN. Fra Novators kontorlokaler i Londons Park Lane administrerer Björgolfur Thor Björgolfsson sine investeringer i alt fra telekom til farmasi. Novator er Björgolfssons investeringsselskap. **4 FORTBALLEIEREN.** West Hams nye eier, Björgolfur Gudmundsson, er på Upton Park for å se sitt lag spille mot Chelsea. **5 PÅ FILMFESTIVAL.** Det er mai 2009 og filmfestival i Cannes. Et drøyt halvår etter at bankene kollapset på Island lar Björgolfur Thor Björgolfsson seg fotografere sammen med sin kone på en fest arrangert av Microsoft-grunnlegger Paul Allen.

- Hvor mye plaget den indre stemmen deg i årene etter oppkjøpet av Landsbanki?
- Mye, sier Björgolfsson.
- Det tar litt av nå, tenkte jeg.

KAPPESTRIDEN. Det tok litt av. Væpnet med lånevillige banker la islandske finansmenn ut på europeisk oppkjøpstokt. De var menn av få ord, og det var like greit. Tid var penger, og islendingene avsluttet gjerne en handel før forhandlingene var begynt.

- Vi ble fortalt at de islandske forretningsmennene var så smarte, sier Vilhjálmur Bjarnason ved Universitetet på Island.

Når islendingene kjøpte noe, skjedde det lynraskt.
- Hvorfor? En handel skjer vanligvis raskt når selger er veldig fornøyd med prisen, sier Bjarnason.

Låne- og kjøpskarusellen var en kappestrid mellom landets unge fremadstormende finansfyrster.
- Gikk du noen kvelder til sengs og tenkte at dette kommer ikke til å være?

- Noen ganger gjorde jeg det, men andre overbeviste meg, sier Björgolfsson.

Bestedt pressedecking fikk den selvlærte forretningsmannen med hockeysveis, Jon Asgeir Johanneson. Han kjøpte opp varehus i England og Danmark akkompagnert av store avisoverskrifter. I bakgrunnen bygget Björgolfsson opp en mye større formue.

- Når noen investerer et par hundre millioner kroner i et dansk varehus så skaper det overskrifter. Men når

noen investerer milliarder i et farmasiselskap så blir det knapt nevnt, og det passer meg bra, sa Björgolfsson til Berlingske Tidende.

Han slo det lille bulgarske farmasiselskapet sitt sammen med Actavis og lot det spise mindre farmasiselskaper til frokost, middag og kvelds. I 2005 havnet norsk-amerikanske Alpharma i Actavis-sluket. Björgolfssons farmasiselskap var i ferd med å bli verdens fjerde største. Fra kontorlokalene sine i Londons Park Lane investerte Björgolfsson stort i telekom i land som Polen, Tsjekkia og Finland. I Bulgaria ble han nominert til «investor of the year» i 2005. Verden vasset i penger, og Björgolfsson visste hva han skulle gjøre med dem. Vinterstid sto han på ski i Alpene, om sommeren ankrer han opp i Middelhavet. Han hadde eget privatfly, og på tegnebrettet lå planene om en 90 meter lang lystyacht med landingsplass for helikopter. «Prosjekt Mars» ble det kalt. Det skulle om få år bli det dyreste objektet som noensinne var blitt lagt ut for salg på Harrods.

OPPDRAG UTFØRT. Hjemme på Island nøyde ikke Björgolfsson seg med å bli hovedeier i landets eldste bank. Han kjøpte opp landets eldste shippingsselskap også. Så forvandet han det til investeringsbanken Straumar-Burdaras og inntok selv styreformannsvervet. I 2005 var han blitt Islands første dollarmilliardær og innvilget ett sjeldent intervju.
- Jeg har fått den respekten jeg ville ha, sa Björgolfsson til Forbes.

Idet han rundet 40 år viste han at han var i en klasse for seg. Andre islandske finansmenn hyret inn tilårskomne artister som Tina Turner, Elton John og DuranDuran når de skulle feste. Björgolfsson floy hele selskapet over til Jamaica. Til å underholde sikret han seg Jay Kay, 50-Cent og Bob Marleys sønn Ky-Mani-Marley. Björgolfssons far poserte med et smil om munnen, en sigar mellom fingrene og 50-Cent i armkroken.

ISLANDS ANDRE DOLLARMILLIARDÆR. Det var 13. mai 2006 og regnet øste ned over Old Trafford. I sesongens siste kamp kjørte Manchester United over gjestene, men hverken Ole Gunnar Solskjær eller Wayne Rooney klarte å finne frem til nettmaskene. Carlos Tévez var den eneste som scoret - for gjestene West Ham. Målet sørget for at West Ham overlevde i Premier League, og på tribunen kunne West Hams nye eier slippe jubelen løs. Fotballgale Björgolfur Gudmundsson var én av to islendinger som kunne telle sine milliarder i dollar. Bare sønnen Björgolfsson var rikere. Gudmundsson spilte selv for Islands beste klubb som ung, og en engelsk Premier League-klubb var det jo kjekt å ha. Utenfor West Hams hjemmebane, i Londons finansstrøk, advarte ratingbyrået Fitch om at alle lys blinket rødt på gjeldstunge Island. Men på Upton Park forsterket den nye eieren laget med spillere som Craig Bellamy, Kieron Dyer og Fredrik Ljungberg. Ti måneder etter at han kjøpte klubben, etter måneder med forhandlinger, innvilget han en britisk avis et intervju. Gud-

1

2

3

4

1 NYLAKKERT. Da Björgolfur Thor Björgolfssons Hummer står parkert utenfor Reykjavík-universitetet en lørdagshveld i august 2009, blir bilen farget rød. Gruppen som påtok seg ansvaret for ugjerningen spraymalte også husene til andre islandske banktopper.

2 I BRANN. I januar 2009 setter protestantene ikke bare fyr på juletreet landet fikk fra Norge. Et bilde av statsminister Geir Haarde brennes. «Kast Geir på søppelbilen», står det på bannert i bakgrunnen.

3 BRYTER SEG INN. I juni 2009 klatrer en demonstrant inn hjellervinduet i Björgolfur Thor Björgolfssons hus i Reykjavík. Demonstrantene er sinte på Landsbanki og dets storeier Björgolfsson for å ha innført nettbanken Icesave.

4 HELT RÆVA. Icesave forårsaker kald krig mellom Storbritannia og Island. Nå ser det ut som om boet etter Landsbanki vil klare å dekke en stor del av kravene.

mundsson bedyret at han var en langsiktig investor.

- Vi vil ha Champions League-fotball og tror vi med tiden kan vinne Premier League. Hvorfor ikke, sa Gudmundsson til The Observer.

NAZI-SENSUREN. Med sin sønns hjelp karete Björgolfur Gudmundsson seg tilbake til topps på øyriket. Men var han helt renvasket etter Hafskjip-konkursen? Far og sønn gikk sammen om å finansiere et bokprosjekt. Oppdraget var å fortelle historien om hva som egentlig skjedde. Historien skrives gjerne av seierherrene, og Björgolfur Gudmundsson var i slag. Han eide forlaget Edda og destruerte et helt opplag av en bok fordi han mislikte ett eneste kapittel. Kapittelet som fikk Gudmundsson til å la makuleringsmaskinene gå varme handlet om hans kones eks-mann. Hun fikk fire barn med en mann som het George Lincoln Rockwell. Så dro hun fra ham. Da reiste Rockwell til USA, der han dannet det amerikanske nazistpartiet.

- Det var irrelevant for historien, sa Gudmundsson etter at en ny utgave av boken ble utgitt uten kapittelet om Rockwell.

LÅNT LYKKE. Sivilingeniør Sigurjon Arnason gikk ut fra Universitetet på Island med ett av de beste vitnemålene i landets historie. Han var nerden som elsket tall, excel-ark, søtsaker og doble lunsjer. Han minnet om Elvis i yngre år, men holdt seg ikke like godt som kongen av rock. Arnason ble administrerende direktør i Landsbanki etter at far og sønn Björgolfur tok over som bankens hovedaksjonærer. Under Arnasons ledelse kjøpte banken investeringsbanker i London, Paris og Dublin. Den konkurrerte med de to andre islandske storbankene om å bli størst og først. På Island kastet Arnason boliglån etter lånekåte islendinger. På gammel-islandsk ble det samme ordet brukt for «lån» og «lykke», og det kunne virke som om islendingene fortsatt ikke klarte å skille det ene fra det andre. Lykken var et lån. Selv Arnason mente at boliglånsvilkningene han og de andre banksjefene tilbød var noe «tull og tøys». Rentene var altfor lave.

- Jeg undret meg hele tiden over at Moody's ikke sa til oss: Er dere helt sinnssyke? Jeg håpet hele tiden at de ville sette noe fornuft inn i galskapen, sa han til granskingskommisjonen etter krasjet.

Utlånskarusellen sørget for at islandske banker vokste i et tempo uten verdenshistorisk sidestykke. På syv år 20-doblet de seg. Det var de nyrrike finansfyrstene som lånte mest. Bankene ga dem lån uten garantier og sikkerhet. Ved å blåse opp prisen på selskaper og selge dem til hverandre, vokste finansfyrstenes verdier på papiret. Dermed kunne de gå til bankene for å låne enda mer. Slik ble bankenes regnskaper blåst opp i samme slengen.

- Risikoen ble for konsentrert. Jeg var en av låntagerne, det er hevet over enhver tvil. Men jeg satt på verdier som sikkerhet. Andre tok opp lån med liten eller ingen sikkerhet. Det er absurd, sier Björgolfsson.

Han drev ikke og kjøpte og solgte selskaper frem og tilbake med sine forretningspartnere, slik andre finansmenn gjorde.

- Er du irritert over at dere bankiere blir puttet i den samme sekken?

- Selvsagt. Det er det mest irriterende for meg personlig.

GENISTREKEN. På Island begynte innbyggerne å tro på egen foretrefelighet.

- Vi overvurderte den islandske økonomiens sterke sider, sier Björgolfsson.

Hva kunne vel gå galt på en øy med et fullfinansiert pensjonssystem, null offentlig gjeld, høy utdannelsesnivå og enda høyere arbeidsmoral? Senioranalytiker Lars Christensen i Danske Bank hadde et forslag. Den vanvittige lånefesten. I 2006 skrev han en analyse med tittelen «Geysir crisis». Det ble oppfattet som en krigserklæring.

- Jeg fikk mange hatefulle eposter, sier Christensen. Sigurjon Arnason i Landsbanki visste hvordan han skulle berolige Christensen og andre som tvilte på det islandske underet. Han etablerte en nettbank og kalte den «Icesave». Via Icesave tilbød Arnason britene over seks prosent rente på innskudd. Ingen over, ingen ved siden. 300.000 briter takket ja til knalltilbudet og postet penger inn i banken.

- En genistrek, sa Arnason. Hva var vel bedre for en bank i kapitalnød enn å tilby

RETT I DASS. Eieren av nattklubben Sodoma i Reykjavík klistret bildene av landets finansmenn i urinalet etter at banksystemet kollapset. Flest gjester pisset på bildet av Björgolfur Thor Björgolfsson, fortalte nattklubbeieren. På bildet ser man fra venstre Björgolfur Thor Björgolfsson, tidligere Glitnir-aksjonær Jon Asgeir Johannesson, Hannes Smarason i FL Group.

en knallrente som fikk kundene til å skyffe inn penger?

- Alt jeg behøver å gjøre er å sjekke hvor mye penger vi har fått inn mot slutten av dagen. 50 millioner pund ble satt inn sist fredag alene, sa Arnason og kopierte den britiske Icesave-suksessen i Nederland.

EIERNES BANK. Arnasons største kunder var likevel Landsbankis største eiere, Björgolfur Thor Björgolfsson og hans far Björgolfur Gudmundsson. Men mens briter og nederlendere satte store summer inn i banken, økte lånene til far og sønn.

- Jeg trodde banken var veldig glad for å ha meg som lånekunde, sa Landsbankis styreformann, storaksjonær Björgolfur Gudmundsson, da han forklarte seg for granskingskommisjonen noen år senere.

- Å motsette seg bankieierens ønsker ville være ensbetydende med å slutte i jobben, sa banksjef Sigurjon Arnason.

Arnason har ikke besvart DNs spørsmål i forbindelse med denne saken. Hverken Björgolfur Gudmundsson eller hans advokat vil uttale seg.

DET STORE LØFTET. Björgolfur Thor Björgolfsson var en mann som trengte lån. Sommeren 2007 foretok han et tungt finansielt løft. Han sikret seg alle Actavis-aksjene. Det verdsatte selskapet til drøyt 50 milliarder kroner. Actavis var nå blitt en farmasigigant med over 11.000 ansatte i mer enn 40 land. Björgolfsson tok selskapet av børs. Deutsche Bank lånte Björgolfsson-relaterte selska-

per rundt 6,4 milliarder kroner i forbindelse med operasjonen, men stilte klare betingelser. Vinteren 2008 slet Actavis og måtte punge ut til Deutsche Bank for å innfri lånebetingelsene. Ute i verden herjet finanskrisen. På Island fant Björgolfsson likevel en pengekilde. En bank lånte rundt 1,3 milliarder kroner til et selskap kontrollert av Björgolfsson. Det var banken som hadde Björgolfsson som hovedeier.

- Så det endte med at vi låner våre egne penger til Björgolfur Thor slik at han kan oppfylle visse betingelser i Actavis, sa Landsbanki-sjef Sigurjon Arnason om lånene, ifølge Alltingets granskingsrapport.

Landsbanki innvilget den siste delen av lånet 30. september. En uke senere stirret to gravalvorlige øyne ut fra fjernsynsruten og inn i alle islandske hjem. Det var statsminister Geir Haarde. Bankkollapsen var et faktum. Staten tok først kontroll over Glitnir, så de to andre storbankene, Landsbanki og Kaupthing.

- Gud velsigne Island, sa Haarde.

FINMASKET NETT. Da finanskrisen skyldet inn over øya ble det klart at bankene som skrotet av sin internasjonale tilstedeværelse, først og fremst lånte ut til sine egne landsmenn. De islandske finansmennene hadde laget et ugjennomsiktig nettverk av selskaper med eierskap som gikk på kryss og tvers.

- Ingen så hvor mye de islandske bankene samlet sett lånte ut til en liten gruppe forretningsmenn, sier Björgolfur Thor Björgolfsson.

Hovedeier Björgolfsson var selv Landsbankis største låntager da banken kollapset. Björgolfssons far var bankens tredje største låntager. De to hovedeierne og selskapene deres hadde tilsammen rundt 12 milliarder kroner i lån i Landsbanki, ifølge Alltingets granskingskommisjon. Björgolfsson mener Alltingets opplysninger er misvisende (se egen artikkel).

KONG KURS. Selv ikke da torskkrigen herjet var forholdet mellom de to landene verre. 8. oktober 2008 tok Storbritannias statsminister Gordon Brown antiterrorlovene i bruk. Brown plasserte Landsbanki og Islands finansdepartement på en liste over finansielt sanksjonerte organisasjoner sammen med Al-Qaida, Burma og Nord-Korea. Sigurjon Arnasons genistrek, Icesave, hadde slått en smule uheldig ut. 340.000 rasende kunder i Storbritannia og Nederland mistet innskuddene sine. Brown dekket britenes innskudd, men krevde at Island til slutt tok regningen på 30 milliarder kroner. Nei, sa islendingene i en folkeavstemning. Så sa de nei i en folkeavstemning til. Glem EU-medlemskap, kontret Brown.

Landsbankis hovedaksjonær bodde hos fienden, i Notting Hill.

- I oktober 2008 sa jeg at Landsbanki hadde nok sikkerhet til å kunne dekke kravene. Jeg ble kalt en løgner, sier Björgolfsson.

En kveld ble hans Hummer på Island spraylakkert knallrød. En annen kveld led hans fars hus sam-

FOTO: REUTERS/INGOLFUR JULIUSSON

FOTO: AP PHOTO/CHRISTOPHER BARNETT/ALAMY

FOTO: AP PHOTO/HALDOR RASMUSSEN

FOTO: TORSTEN LOHMEYER/REUTERS

FOTO: KRISTIAN RIDDER-NIELSEN

DEN NORSKE LØSNINGEN. – Vi vil aldri komme tilbake til 2007 på Island, men hvem vil vel det? Folk på Island ser nå mot Norge og håper at vi skal finne olje, sier Björgolfur Thor Björgolfsson i København. Selv mener han det blir feil å forsøke å etterligne Norges vei til rikdom.

me skjebne. Men faren Björgolfur Gudmundsson hadde større problemer. Han satte ny islandsk konkursrekord. Selv ikke på de britiske øyer hadde de opplevd at en mann gikk til grunne under en gjeldsbyrde på nærmere 500 millioner pund, nesten fem milliarder norske kroner. Ironisk nok skjedde det kort tid etter at boken Gudmundsson finansierte, ble utgitt. Boken om Hafskip-affæren ville neppe gjøre så mye fra eller til når det gjaldt omdømmet. Magasinet Time plasserte den fallerte West Ham-eieren på listen over de minst innflytelsesrike personene i 2010 under overskriften «Slimy bastards». Britene hatet Gudmundsson mer enn de hatet Islands vulkaner, ifølge Time.

KARAKTERDRAPET. Mursteinen om naive politikere, blinde tilsynsorganer, arrogante banksjefer og grådige bankeiere ble en bestselger. 12. april 2010 kastet islendingene seg over den 2600 sider lang granskningsrapporten om bankhavariet. To dager etterpå sto et innlegg på trykk i Frettabladid. «Jeg, Björgolfur Thor Björgolfsson, ber herved det islandske folket om unnskyldning for min innblanding i den pris- og gjeldsboble som fikk

hele det islandske banksystemet til å kollapse», sto det.

Men etterhvert som landets rikeste mann selv begynte å lese i rapporten, ble han irritert. Landets finansminister sparte ikke på kruttet da han beskrev Björgolfssons oppførsel kvelden før bankene gikk under. «Den verste var Björgolfur Thor Björgolfsson. Han løy til andre også og de kom til oss senere den kvelden og sa: Man kan ikke stole på noe av det denne mannen sier», sto det i rapporten.

FORSONINGEN. – De beskrev min personlige karakter. Finansministeren sa at de ikke kunne stole på denne fyren, han er en løgner. Men komiteen kalte ikke meg inn slik at jeg fikk svare på anklagen, sier Björgolfsson.

– Det hadde seg sånn at jeg sto midt oppe i dette her. Jeg satt i noen veldig viktige møter i regjeringens «war-room» den helgen, sier han.

Björgolfsson hadde håpet på en prosess etter sørafrikansk modell, en sannhets- og forsoningskommisjon. Men på Island var det tid for hevn.

– Gi oss sannheten, gi oss skurkene og heng dem! Det var det det dreide seg om. Vi må få til en forsoning. I Sør-

Afrika var det apartheidregimet de tok et oppgjør med. Det var ti ganger verre enn det Island gikk gjennom.

12. september 2011 satte en advokat inn en annonse i islandske aviser. Det var ikke forsoning etter sørafrikansk modell advokaten var ute etter. Han oppfordrer småaksjonærer i Landsbanki til å bli med i et søksmål mot den tidligere hovedeieren, Björgolfur Thor Björgolfsson.

TILBAKE TIL START. I København står Islands første dollarmilliardær og smiler over et glass vin. Han kan fortsatt være Islands rikeste mann. Det vil han ikke si så mye om. Han er, når sant skal sies, mektig lei av å snakke om alt som gikk galt på Island, også.

– Etterpåkløskap er en farlig greie, sier Björgolfsson.

Han har kommet til enighet med kreditorene. Selskapene hans har en samlet gjeld på vel 50 milliarder kroner. Målet nå er å gjenreise hans gode rykte, kan hans pressetalskvinne opplyse. Arbeidet er i gang.

– Icesave var aldri det monstret det ble påstått å være, sier Björgolfsson.

– Jeg er blitt mer forsiktig med årene.

frode.froyland@dn.no

UENIG MED ALLTINGETS GRANSKNINGSKOMMISSJON

Hovedeier Björgolfur Thor Björgolfssons samlede lån i Landsbanki var mindre enn det Alltingets granskningskommisjon kom frem til. Det mener Björgolfsson selv. Han er uenig i en rekke av opplysningene som kommer frem i Alltingets granskningskommisjon. Björgolfsson reagerer på at Alltinget konkluderer med at han og hans far hadde en samlet gjeld på 200 milliarder islandske kroner, rundt 12 milliarder norske kroner, da Landsbanki gikk under. Björgolfsson mener at granskningskommisjonen knytter for mange selskaper til Björgolfsson. «Av en eller annen grunn

har granskningskommisjonen brukt en veldig vid definisjon for å komme frem til dette tallet og derfor inkludert forpliktelser som ikke skulle ha vært tilknyttet ham personlig. Dessuten har kommisjonen ignorert all sikkerhet, inkludert innskudd, som Björgolfur Thor hadde i banken når den har kalkulert bank-eksponeringen hans. Innskuddene alene var på mellom 300 og 400 millioner euro (nærmere 65 milliarder islandske kroner)», skriver pressetalskvinne Ragnhildur Sverrisdottir i en e-post. Disse verdiene gjorde det mulig for Björgolfsson å forhandle frem et forlik

med sine kreditorer sommeren 2010. Björgolfsson er «den eneste av de største låntakerne som har vært i stand til å gjøre det» skriver Sverrisdottir. Når det gjelder Björgolfsson-relaterte selskapers samlede gjeld, skriver Sverrisdottir: «På samme tid som Björgolfur Thor kom frem til en løsning med sine kreditorer forrige sommer, så gjennomgikk Actavis en finansiell restrukturering. Ettersom det er et stort selskap, så sørger selskapets gjeld for å presse tallet opp til 10 milliarder dollar». 10 milliarder dollar tilsvarer godt over 50 milliarder norske kroner.